

8. Сірополко С. Історія освіти в Україні / С. Сірополко. К. : Наук. думка, 2001. 912 с.

REFERENCES

1. Vitvyts'ka, S. S. (2005). *Praktykum z pedahohiky vyshchoyi shkoly*. [Practicum on higher school pedagogy]. Kiev.
 2. Gluzman, A. V. (1997). *Kratkiy ocherk universitetskogo pedagogicheskogo obrazovaniya v Ukraine* [A brief outline of university pedagogical education in Ukraine]. Kiev.
 3. Dem'yanenko, N. M. (1998). *Zagal'нопedagogichna pidgotovka vchytelya v Ukraini (XIX – persha tretyna XX St.)* [General pedagogical training of teachers in Ukraine (XIX – first half of XX century)]. Kiev.
 4. Zhorova, I. Y. (2014). *Profesiyyny rozvytok uchytelya v istoriko-pedahohichnykh doslidzhennyakh*. [Professional development of a teacher in historical and pedagogical research]. Kyiv.
 5. Luhovyy, V. I. (1994). *Pedahohichna osvita v Ukraini: struktura, funktsionuvannya, tendentsiyi rozvytku*. [Pedagogical education in Ukraine: structure, functioning, development tendencies]. Kiev.
 6. Mayboroda, V. K. (1992). *Vyshcha pedahohichna osvita v Ukraini: istoriya, dosvid, uroky (1917–1985)*. [Higher pedagogical education in Ukraine: history, experience, lessons (1917–1985)]. Kiev.

7. Medvid', L. A. (2003). *Istoriya natsional'noyi osvity i pedahohichnoyi dumky v Ukraini* [History of national education and pedagogical thought in Ukraine]. Kiev.

8. Siropolko, S. O. (2001). *Istoriya osvity v Ukraini* [History of education in Ukraine]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ФІЛОНЕНКО Оксана Володимирівна – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: розвиток освіти й педагогічної думки в Україні у другій половині XIX–XX столітті.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

FILONENKO Oksana Volodymyrivna – Doctor of Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of the Chair of Pedagogics and Management in Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Teacher Training University.

Circle of scientific interests: development of education and pedagogics in Ukraine in the 2nd half of the 19th – 20th centuries.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2021 р.

УДК 378.147.091.33:78 (493)

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-199-68-74

ЧЕРКАСОВ Володимир Федорович –

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9112-3468>

e-mail: cherkasov_2807@ukr.net

ЗАГАЛЬНА МУЗИЧНА ОСВІТА ДІТЕЙ І МОЛОДІ В КОРОЛІВСТВІ НІДЕРЛАНДИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Освітня система Королівства Нідерланди (Голландія) характеризується демократичністю, відкритістю, доступністю та новаторством. За значенням індексу якості життя Амстердам посідає десяте місце у світі. Ця країна на десятки років раніше від більшості європейських країн почала впроваджувати новітні підходи в організації освітньої системи, зокрема стосовно художньо-естетичного виховання молоді. Система загальної музичної освіти Нідерландів має сталі традиції, перевірені форми й методи роботи з опанування європейськими і світовими культурними цінностями. За такої ситуації обґрунтування процесу змісту й організації загальної музичної освіти в Королівстві

Нідерланди у контексті європейській і світових тенденцій є актуальним і своєчасним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз джерел педагогічного та мистецького спрямування засвідчує, що вітчизняними та зарубіжними науковцями, з-поміж яких Т. Кристопчук, Л. Масол, Г. Ніколаї, О. Олексюк, О. Ростовський, А. Сбруєва, С. Сисоева, Л. Халецька, В. Черкасов, І. Ярмак, із різних позицій досліджено та розкрито ті чи ті питання становлення й розвитку загальної музичної освіти в країнах Західної Європи. Тематика пропонованого наукового пошуку значно доповнює дослідження названих авторів, уможливує усвідомлення тенденцій розвитку загальної музичної освіти дітей і молоді в Королівстві Нідерланди.

Мета статті – обґрунтування тенденцій розвитку загальної музичної освіти в

Нідерландах в контексті європейських і світових тенденцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конституція Нідерландів гарантує свободу освіти своїм громадянам. У 23 статті Конституції країни наголошується на можливості для громадян країни обирати школи на власний розсуд з урахуванням релігійних, ідеологічних та освітніх переконань.

У першому акті про освіту в Нідерландах 1900 р. зазначається обов'язковість початкової освіти протягом шести років. Із 1969 р. термін навчання складав 10 років, а з 1985 р. – 12 років. До 1970-го року «70 відсотків усіх дітей, отримуючи початкову та середню освіту, відвідували приватні школи, створені здебільшого релігійними (католицькими або протестантськими) громадами» [1. с. 53]. Дотримання родинних традицій, довіра батьків до адміністрації та вчителів сприяла тому, що 35–40 відсотків нерелігійних батьків віддавали своїх дітей до конфесійних початкових та середніх шкіл. Відповідно й музичне виховання в цих закладах було морально-релігійним. Державні школи в Нідерландах називаються публічними, а засновані приватними особами – спеціальними.

Зазначимо, що в Нідерландах існують школи, засновані на релігійних уподобаннях, з-поміж яких: римокатолицькі, протестантські, іудейські. Такі школи працюють за відомими в Європі й світі методиками, наприклад, школа Монтесорі, Далтон-план тощо. Методичне забезпечення здійснюється Міністерством освіти. Державою також визначаються обов'язкові типи програм, мінімальна й максимальна кількість годин на кожну програму, річне й тижневе навантаження учнів, предмети, які передбачено в кожному класі, тривалість уроку, кваліфікаційні вимоги до вчителів, умови їхньої праці та обсяг її оплати, зміст та порядок проведення іспитів і тестів.

Контроль за дотриманням якісних стандартів покладено на Голландську інспекцію освіти (the Dutch Inspection of Education), що входить до складу Міністерства освіти. Мета цієї інспекції полягає в гарантуванні якості усіх нідерландських приватних та державних шкіл. Такий підхід до функціонування шкільної освіти засвідчує відсутність певних особливостей у відборі кадрів для роботи в приватному чи державному закладах освіти.

Певний вплив на відбір кадрів мають директор школи, шкільна рада та наглядова рада, відтак керівництво школою здійснює шкільна рада, яка є юридичною особою, бюджет укладається на п'ять років, відповідно до кількості вчителів та учнів розподіляється

кошторис. Також має значення місце розташування школи, виділяються кошти на матеріальне забезпечення дітей сиріт та дітей біженців із Сирії та Ірану, а також дітей із малозабезпечених сімей. Контингент школи повинен налічувати не менше 300 дітей. Контролює діяльність шкільної ради наглядова рада. Інформація про прийняті рішення шкільної ради розміщується на веб-сайті школи та Міністерства освіти Нідерландів.

Незалежно від форми власності всі школи отримують фінансову підтримку від держави, звісно, вони мають відповідати певним вимогам. 80 % від фінансування виділяється на оплату вчителям, 6 % – на оплату приміщення та 10 % – на матеріальне оснащення та програмне забезпечення. 90–95 % потреби шкіл забезпечує Державний бюджет (приватні школи теж фінансуються з бюджету). Витрати на державні та приватні школи майже однакові. Тижневе навантаження вчителя складає 25 годин. За пропущені уроки без поважних причин батьки сплачують 300 євро.

У Нідерландах офіційно відсутня *дошкільна освіта* для дітей до 4 років, однак існує велика кількість освітніх закладів, створених для роботи з дітьми цього віку. Суть нідерландської дошкільної освіти полягає в наданні можливості батькам залишити власних дітей віком від 6 тижнів до 4 років на певний час у так званих центрах догляду. Розробкою політики турботи про дітей займається Міністерство соціального розвитку й працевлаштування. Щодня близько 300000 дітей відвідують дитячі дошкільні заклади, до яких належать денні дитячі садки для дітей до 4 років.

Зауважимо, що з однією дитячою групою працюють два кваліфіковані вихователі та доглядальниця. Відповідно до закону «Про дитяче піклування» у 60-х – 70-х рр. ХХ ст. популярними стали послуги вихователів, які набирили групу дітей і займалися з ними в себе вдома. Тут діти граються, слухають дитячі казки, розучують дитячі пісні та виконують їх із рухами під музику. Окрім того, муніципальні органи влади додатково фінансують спеціальні дитячі групи, у яких займаються діти з особливими або соціально-психологічними потребами. Ураховуються особливості нідерландської дошкільної освіти, з-поміж яких, передусім, її необов'язковість та особлива увага до спілкування дітей мовою корінного населення, тобто нідерландською.

Початкова освіта в Нідерландах розпочинається у віці п'яти років, однак 98 % дітей починають відвідувати початкову школу вже з чотирьох років. Перші два роки здебільшого присвячені розвитку творчих, соціальних здібностей та моторики та

орієнтовані на ігровий режим роботи. Розвиток пізнавальних умінь у цьому віці передбачає навчання рахуванню, порівнянню та усному спілкуванню. Навчання читанню, письму та математиці здійснюється на третьому році початкової школи. Немає парт, а приміщення такі, як у дитячому садку. Дітям читають казки, в ігровій формі організують пізнавальні та рухливі заняття з тих чи тих предметів. Запам'ятовування навчального матеріалу в руховій формі, що забезпечується музичним супроводом, вважається науковцями найбільш ефективним. За такого підходу вихователі з відповідальністю ставляться до музичних програм, які відповідають певним темам освітньої програми.

Цілком закономірно, що серйозне ставлення до занять у дітей починається з 6-ти річного віку. Із третього класу вони сідають за парти й починають навчання. Усі предмети в класі викладає один учитель. Уроки побудовано в довільній формі з використанням інтеграційних технологій навчання. Учитель самостійно визначає послідовність засвоєння матеріалу та час на вивчення кожного предмета. Не існує чіткого розкладу уроків. Усі зошити й підручники залишаються в школі, оскільки до 12 років домашніх завдань учням не задають. Інколи школярі отримують завдання, однак тільки творчу роботу або проєкт.

Основним документом для початкової школи є Акт про «Початкову освіту», що визначає основні підходи розбудови та розвитку змісту початкової освіти, кількість навчальних годин на день, тиждень, рік та загалом на весь період початкової школи. Так, діти в групах від 5 до 8 років повинні відвідувати школу 1000 годин на рік.

Кожна початкова школа сама складає навчальний план згідно з вимогами держави. Навчальний план початкової школи складається з таких предметів: сенсорне виховання й фізкультура, нідерландська мова, арифметика й математика, англійська мова, предметів соціально-природничого циклу: географія, історія, природознавство, соціальна структура й релігійні та ідеологічні течії. Окрім того, передбачено образотворчу активність: використання образотворчих засобів мови, малювання, музичну освіту, художню працю, рухливі ігри, соціально-побутові навички, моделювання соціальної поведінки. Отже, навчання в початковій школі спрямоване на емоційний, розумовий та творчий розвиток дитини та набуття достатніх соціальних, культурних та фізичних навичок.

Після закінчення початкової школи учні проходять тестування, за результатами якого визначаються з типом середньої школи. Певна

роль відводиться вчителю, який спостерігав за розвитком дитини й ставленням до навчання. Характеристика вчителя початкової школи є визначальною в разі, якщо з певних обставин учень отримав невисокий бал при тестуванні.

Проте всі школи працюють на високий результат, який перевіряється завдяки стандартизованим тестам. Початкова школа також має національний навчальний план, у якому визначено перелік досягнень, які перевіряються національними тестами. Ці тести не обов'язкові, проте контролювальні інспекції вимагають результати цих тестів, які згодом вони порівнюють із наступними тестами, що складаються у 12 років ('CITO-test') і є обов'язковими для подальшого навчання в середній школі (Snoek and Wielenga, 2001, ст. 4).

У Нідерландах існує декілька видів *середніх шкіл*: середні професійні школи, де навчаються діти 12–16 років і метою яких є підготовка молоді до вступу до професійно-технічних коледжів та середніх шкіл академічного профілю, які відкривають шлях до вищої освіти. У таких школах навчаються діти у віці 12–18 років, які здобувають повну середню освіту.

Середня освіта здійснюється в близько 700 школах, де навчаються більше 9000 учнів. У віці 12 років (після восьми років початкової школи) усі учні складають національний екзамен, за результатами якого здійснюється вибір типу середньої освіти для подальшого навчання. Традиційно середня освіта називається базовою (Basisvorming), яка триває три роки. Із 1993 р. було запроваджено новий навчальний план середньої школи, що передбачав освітні та виховні цілі, до того ж з об'єднанням предметів одного напрямку.

Ураховуючи те, що в Нідерландах середня освіта розподіляється на три типи, кожен із них спрямовується на підготовку учнів до певного напрямку здобуття освіти. Так, допрофесійна середня освіта здійснює підготовку учнів на рівні середньої професійної освіти, старша загальна середня освіта розрахована на підготовку учнів до вищої професійної освіти, доуніверситетська є базовою для школярів, що планують здобувати вищу університетську освіту, забезпечуючи цим наступність в освітніх етапах.

Шкільна освіта в Нідерландах фінансується із надходжень платників податків. За навчання учня у звичайній початковій школі держава платить 3086 євро на рік, у спеціальній школі для проблемних дітей – 6444 євро на рік. Однак підручники та інші навчальні посібники для дітей, які навчаються в середній школі, батьки оплачують самостійно. Незалежно від

цього внеску всі родини отримують від держави дитячу допомогу.

У Нідерландах існує також два типи міжнародних шкіл: приватні та фінансовані державою. Останні ще називають «community schools», тобто школи-громади, тому що молодь тут намагається підтримувати зв'язки з голландським суспільством. Приватні школи в Нідерландах, де навчаються учні англійською мовою, пропонують стандартизований диплом International Vassalaureate. Це означає, що учні отримують міжнародну освіту й зможуть легко перейти в будь-яку міжнародну школу в світі, а також вступити до англійського університету.

Школи-пансіони в Голландії з англійською мовою навчання дотримуються стандартів британської системи освіти та її програм. Особливість приватних шкіл полягає в тому, що вони мають закриту територію. Школярі можуть займатися спортом, брати участь у музичних колективах та навчатися гри на музичних інструментах і проживати на кампусі школи.

Залучаючи дітей до музичної творчості й розвиваючи художньо-творче мислення, вчителі ознайомлюють учнів з еволюцією так званої «нідерландської школи» або франко-фламандської школи, до якої входили композитори валлонського й фламандського походження родом із південних областей історичних Нідерландів Ено, Брабанта та Фландрії, які працювали, починаючи з другої третини XV ст. й до кінця XVI ст.

Вивчаючи творчість композиторів нідерландської школи, учні самостійно готують творчі проекти, у яких зосереджують увагу на тому, що основне місце в творчості композиторів нідерландської школи посідала католицька церковна багатоголосна музика, а саме: меси, Магніфікат, обробки псалмів, антифонів, гімнів та інших григоріанських співів. Водночас, увага школярів зосереджується на тому, що композиторам нідерландської школи належить багато світської музики, насамперед це багатоголосні пісні в різних пісенних жанрах, що звучать французькою (шансон), італійською, фламандською, німецькою та іншими мовами.

Зауважимо, що духовні та світські риси в нідерландській школі вільно поєднувалися в основному жанрі епохи, так званому мотеті. Так, творчість Жоскена Дебре відзначається новим видом жанру – мотетом із наскрізною імітацією. Учні доходять висновку, що, незважаючи на різноманітність жанрів і композиційних технік, нідерландську школу прийнято асоціювати передусім із вокальним багатоголоссям, написаним за всіма законами імітаційної поліфонії.

Вивчаючи еволюцію франко-фламандської школи, молодь ознайомлюється з творчістю композиторів, які увійшли в історію світової культури як композитори, що в різні історичні епохи оспівували загальнолюдські морально-етичні цінності, філософію добра й краси засобами музичного мистецтва.

З історичної позиції нідерландську школу поділяють на певні періоди розвитку. Перший період – це перша нідерландська школа, що існувала у XV ст. та відома в історії як бургундська школа. Цьому періоду притаманна діяльність композиторів при дворах бургундського герцога. Найбільш знаними представниками бургундської школи були Гійом Дюфаї, Жиль Беншуа і Антуан Бюна. Другий період починається в 50-ті роки XV ст. і завершується на початку XVI ст. Це була так звана «друга нідерландська школа», яскравими представниками якої є Йоханнес Окегем і Якоб Обрехт. Третій період охоплює 80-ті роки XV ст. і закінчується початком XVI ст. Це епоха відомого композитора Жоскена Дебре. Четвертий період охоплює 1520–1560 рр. і представлений творчістю Ніколя Гомберта і Клеменса-не-Папі. П'ятий період починається з середини XVI ст. й завершується наприкінці XVI ст., що увійшов в історію світової музичної культури як період відомих у всьому світі композиторів Орландо ді Лассо і Філіппе Монте.

Вивчення історії становлення й розвитку музичної культури Нідерландів позитивно впливає на формування світогляду та інтелектуальних здібностей школярів. До того ж уможливує розвиток логічного мислення, сприяє формуванню патріотичних почуттів та шанобливого ставлення до історичного минулого.

Зазначимо, що уроки музики в середніх навчальних закладах Нідерландів проходять в спеціально обладнаних аудиторіях, де знаходяться необхідні музичні інструменти та звуковідтворювальна апаратура. Відповідно до навчальних планів учні, вивчаючи музичну культуру Нідерландів, розучують та виконують народні та дитячі пісні, опановують навички гри на музичних інструментах, імпровізують та створюють нові музичні твори. Під час ознайомлення з музичною культурою Нідерландів учні переконуються, що на початку XX ст. на нідерландських композиторів вплинув французький імпресіонізм (К. Дебюссі), німецький неокласицизм, пізній романтизм й експресіонізм (М. Рeger, Р. Штраус, Г. Малер та ін.).

Вивчаючи народну творчість та ознайомлюючись із музикою нідерландських композиторів, учителі намагаються виховати в

дітей любов та повагу до своєї країни, шанобливе ставлення до навколишнього середовища та сформувати вміння естетично сприймати твори музичного мистецтва.

Учні самостійно доходять висновку, що важливою подією стало заснування 1911 р. спілки нідерландських композиторів. З'являються нові композитори й нові твори, з-поміж яких: Я. ван Гілс – автор 5 симфоній, Варіацій на народну голландську тему, ораторій, історичної опери «Тіль Уленшпігель»; В. Ландро, який писав опери та вокально-симфонічні твори; Б. ван ден Сігтенхорст-Мейер – автор творів на тексти поетів XVII ст., фортепіанних п'єс «Старий Китай», «Шість видів на Фудзі»; А. Вормолен – автор хореографічних фантазій, програмних симфонічних сюїт, які змальовують національні історичні портрети, а також автор інструментальних концертів з оркестром.

Вивчаючи музику композиторів початку XX ст., учні переконаються, що нові сучасні тенденції в нідерландській музиці після Першої світової війни 1914–1918 рр. отримали розвиток у зв'язку з новаторським «абстрактним» мистецтвом голландських живописців, що започаткували сучасний дизайн.

Цінним є те, що молодь слухає та самостійно висловлює свої враження від септету для струнних інструментів, написаного в 1932 р. музикантом-філософом Х. Загвейном. Діти розуміють містичні настрої твору, які композитор передає за допомогою засобів політональності й поліметрії. До того ж Х. Загвейн був ініціатором створення нідерландського товариства сучасної музики, у складі якого були М. Фермелен – автор атональної музики, С. Дресден – автор хорових творів у стилі старої нідерландської музики, Д. Рьойнеман, який займався пошуками «абсолютного звуку».

Учні дізнаються, що Д. Рьойнеман виявляв темброві звукові закономірності, проводив експерименти в галузі соноризму, поєднував екзотичне звучання й створював незвичайні комбінації інструментів. Ці п'єси написані для 3 флейт, челести, арфи, 2 мандолін, 2 гітар із використанням дзвіночків. Окрім того, він застосував електричні дзвіночки в симфонії, концерті для оркестру. Композитори Ю. Андріссен, Т. де Леув, М. Менгельберг, П. Схат, Я. ван Флейман створили колективну оперу «Реконструкція», також із використанням електронної музики.

Інтерпретуючи твори композиторів XIX – XX ст., молодь висловлює своє враження й ставлення до різних інноваційних підходів, нових засобів музичної виразності. Творчі доробки нідерландських композиторів

дозволяють глибше зануритися в філософію музичної творчості, стимулюють молодь до переосмислення природи інтелектуальної творчості й пошуку можливих новоутворень в поєднанні звучання різних за тембром музичних інструментів, використання нових засобів музичної виразності в створенні музики різної за жанровою спрямованістю.

Доречно наголосити на тому, що рівень зацікавленості дітей тими музичними процесами, які відбувалися в Нідерландах, сприяють самостійному пошуку інформації про творчість кращих представників музичної культури. Використовуючи Інтернет та комп'ютерні технології, молодь самостійно готує презентації музичних спектаклів, симфонічних концертів та філармонічних виступів відомих виконавців, які увійшли в золотий фонд музичного мистецтва Королівства Нідерланди.

На сайтах навчальних закладів представлено творчі проекти учнів, які засвідчують рівень сформованості їхнього інтелектуально-художнього тезаурусу в галузі музичного мистецтва. Заслужують позитивної оцінки проекти, присвячені творчості знаного, найбільш самобутнього нідерландського композитора першої половини XX століття. В. Пейпера. Використовуючи оригінальні прийоми старих нідерландських поліфоністів, В. Пейпер створював симфонії, інструментальні концерти, сонати, квартети на засадах політональності, поліметрії й розробленого ним принципу «інтонаційного зерна» («germ cell») – акорду або мелодичного оберту, із якого утворюється музичний образ. Видатний педагог В. Пейпер здійснив великий вплив на сучасну національну композиторську школу. До того ж через своїх багатьох учнів і послідовників він сприяв популяризації цієї течії в музичній культурі Нідерландів. З-поміж його послідовників Г. Ландро – автор «Поминальної ораторії», що виконується на хвилях нідерландського радіо в день пам'яті полеглих у Другій світовій війні 1939–1945 рр.; К. ван Батген – автор варіацій для оркестру інших творів, підґрунтям яких є 12-тонова техніка; Х. Бадінгс – послідовник М. Регера і П. Хіндеміта, Р. Есхер, Й. Хенкеманс та ін.

Із метою сприяння та усвідомлення вітчизняної та зарубіжної музичної культури в нідерландських школах започатковано масштабний міжнародний проект «Європейська історія мистецтв» [8]. Із почуттям патріотизму й великого шанування молодь ставиться до свого історичного минулого та продовжує вивчати музичну культуру Нідерландів на уроках та в позаурочний час. Так, учні дізнаються, що 1944 р. нідерландські поети й музиканти створили 3-х томний «Новий

пісенник гезів», що є свідченням національного протесту проти окупації. Наприкінці 1940-х рр. із позицій авангардизму виступив Я. Геррадс, який використовував переважно техніку додекафонії і водночас спирався на народну нідерландську музику. Прикладом можуть слугувати Варіації для оркестру на тему дитячої голландської пісні, 5 імпровізацій для фортепіано. Учень О. Мессіана і С. Кусепицького Ю. Андріссен, що прийшов від неокласицизму до соноризму, Т. де Леув, учень К. Хартмана і О. Мессіана, вивчали ритмічні й етномузичні проблеми. Серед сучасних нідерландських композиторів варто назвати таких авангардистів, як Х. Кокс, О. Кеттінг, П. Схат, М. Флотхьойс. З-поміж сучасних виконавців відомі клавесиніст Г. Леонхардт, піаністи К. де Грот, Л. Понсе, Й. Хенкеманс, співаки Т. Вайле, Ф. Вронс, Г. Жекман, співачки М. Арден, Г. Брауенштейн та ін.

На уроках музики учні ознайомлюються з творчістю Мішель ван дер Аа – лауреата міжнародної премії «Gaudeamus» (1999 р.), заохочувальної премії Сіменса (2005), премії Пауля Гіндеміта (2006 р.). Учні знають Мішель ван дер Аа як композитора, що разом із Луї Андріссенем написав музику до короткометражного фільму Хола Хартлі «Новий математик» (2000 р.). Значним твором Аа стала опера «Після життя» (2006 р.), уривки якої діти слухають у 6–7 класах.

Із задоволенням діти слухають музику нідерландського композитора Генка Бадінгса (1907–1987 рр.), який класичні традиції поєднує з новітніми музичними прийомами письма (бітональність, лінеарність, електронна музика, 31-тонова система А. Д. Фоккера та інші). Програмою передбачено ознайомлення з операми «Нічний дозор» та «Еліксир життя», балетами «Орфей і Евридіка», «Жанна д'Арк», «Західний вітер», а також хоровою, камерною та камерно-інструментальною музикою.

Певне місце в навчальних програмах посідає творчість нідерландсько-ізраїльського композитора Барта Бермана (1938 р.), який також є віртуозним піаністом. Б. Берману належать оригінальні каденції до фортепіанних концертів Г. Гайдна, В. Моцарта, Л. ван Берховена. Крім того, він доопрацював незакінчені твори композиторів минулого, а саме: «Мистецтво фуги» І. Баха, Соната для фортепіано в чотири руки В. Моцарта, а також фортепіанні сонати Ф. Шуберта, Сонату для альту М. Глінки та ін. Вивчення творчості композиторів сприяє засвоєнню потенціалу музичної культури, а також культурному розвитку й особистісному становленню учнівської молоді.

При цьому слід визнати, що бажання нідерландської молоді знати свою музичну культуру й тих, хто започаткував її, є природним явищем й доводить спроможність нації поглиблювати й збагачувати свої культурні цінності. Ця робота проводиться цілеспрямовано з використанням різних форм і методів навчання. Учні не тільки збагачуються емоційно, а також отримують знання, вміння й навички, які значно збагачують їхню інтелектуально-художню спроможність, бажання до саморозвитку та самовдосконалення.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, загальна музична освіта в Нідерландах розглядається як важливий чинник реалізації концепції загальноєвропейського культурно-освітнього простору – розвитку в учнів ціннісних орієнтацій засобами різних жанрів і стилів музики. Музичне виховання дітей і молоді в нідерландських школах здійснюється на уроках та в позакласний час. Учні слухають та аналізують твори музичного мистецтва вітчизняних та зарубіжних композиторів, навчаються гри на музичних інструментах, вивчають ази музичної грамоти та беруть активну участь у музикуванні. Залучення дітей і молоді до активної музичної діяльності сприяє розвитку творчих здібностей, формуванню духовної культури, гармонійному розвитку особистості.

Перспективи подальших наукових розвідок можуть бути пов'язані з вивченням та узагальненням методик викладання музики та організацією позакласної роботи з художньо-естетичного виховання дітей і молоді у загальноосвітніх навчальних закладах Нідерландів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Колісниченко А. І. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов в університетах Нідерландів. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти». Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань, 2020. 273 с.
2. Локшина О. І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина XX – початок XXI ст.) : монографія / О. І. Локшина. К. : Богданова А. М., 2009. 404 с.
3. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти: [підручник] / Володимир Черкасов. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2015. 528 с.
4. Actieplan Cultuurbereik //Glossaire europeen de l'enseignement artistique et culturel. Режим доступу: <http://www.cultuurnetwerk.nl/glossary/fr/term.asp?termid=45>

5. European Union. White Paper on Education and Training. Teaching and Learning: Towards the Learning Society. COM (95) 590 final, 29 November 1995. Brussels : European Commission, 1995. 66 p. (Біла книга Європи).

6. Lernen aus der Praxis. Europaischer Kongress zur kulturellen Bildung. Режим доступу: <http://europa.eu.int/rapid/pressReleaseAction.do?reference=IP/03/1716>

7. Kinder zum Olymp! Hamburg declaration. – <http://www.kinderzumolymp.de/>

8. Crimmin M. The value of arts education for ecological understanding. Режим доступу: <http://portal.unesco.org/culture/en/files/28894/11286222451MichaelaCrimmin.htm>

9. Glossaire européen de l'enseignement artistique et culturel. Режим доступу: <http://www.cultuurnetwerk.nl/glossary/fr/allterms.asp>

REFERENCES

1. Kolisnichenko, A. I. (2020). *Profesiyna pidhotovka maybutnikh uchyteliv inozemnykh mov v universytetakh Niderlandiv*. [Professional training of future teachers of foreign languages at universities in the Netherlands]. Uman.

2. Lokshina, O. I. (2009). *Zmist shkil'noyi osvity v krayinakh Yevropeys'koho Soyuzu: teoriya i praktyka (druha polovyna XX – pochatok XXI st.)*. [The content of school education in the countries of the European Union: theory and practice (second half of the XX – beginning of the XXI century)]. Moscow.

3. Cherkasov, V. F. (2016). *Teoriya i metodyka muzychnoyi osvity*. [Theory and methodology of music education]. Kyiv.

4. Actieplan Cultuurbereik //Glossaire europeen de l'enseignement artistique et culturel.

5. European Union. White Paper on Education and Training. Teaching and Learning: Towards the Learning Society. COM (95) 590 final, 29 November 1995. Brussels : European Commission, 1995. 66 p.

6. Learning from practice. European Congress on Cultural Education.

7. Children to the Olympics! Hamburg declaration.

8. Crimmin, M. [The value of arts education for ecological understanding].

9. European Glossary on Artistic and Cultural Education.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЧЕРКАСОВ Володимир Федорович – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: становлення і розвиток музично-педагогічної освіти в Україні, теорія і методика музичної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

CHERKASOV Volodymyr Fedorovich – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Art Education of the Centralukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko.

Circle of scientific interests: formation and development of music-pedagogical education in Ukraine, theory and methods of music education.

Стаття надійшла до редакції 03.07.2021 р.

УДК 811.512.1'354-112 «1917-1927»

DOI: 10.36550/2415-7988-2021-1-199-74-78

АТАКИШИЄВА Нателла Фехрузівна –

кандидат філософських наук, докторант кафедри азербайджанської мови

Азербайджанського університету мов

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2760-5424>

e-mail: natellaatakisiyeva@yahoo.com

ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВИЛ ПРАВОПИСУ АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ МОВИ (1917–1927)

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Як засвідчують наукові дослідження, зміна системи письма чи алфавіту мови суттєво впливає на її орфографію і обумовлює їх реформування. З огляду на це в історії розвитку орфографії азербайджанської мови виокремлюють два великих періоди, пов'язані із територіальною підпорядкованістю, соціокультурними, ідеологічними, політичними чинниками. Перший – ранній (близько XVI–XVIII століть), донціональний характеризувався наявністю великої кількості перських і арабських запозичених слів, фраз та синтаксичних елементів, мовною взаємозамінністю, що

створювало певні незручності й не приймалося напівграмотним народом. Інший – сучасний (від XVIII століття до тепер) визначався впливом Росії після завоювання Кавказу, коли мовна спільнота розділилася на дві держави, й у подальшому – Радянського Союзу. Останній, з одного боку сприяв розвитку мови, однак з іншого – гальмував створення власної орфографії, повернувши її до перської, латинської й кирилиці. Зауважимо, що кожний наступний період має продовження, природні спадкові зв'язки між ними.

Така суперечливість обумовлює необхідність з'ясування питання створення